

ДО

Председателя на Научното жури,
определено със Заповед № РЗЗ-
4481 от 18.09.2017 г. на Ректора
на ПУ „Паисий Хилендарски“ за
защитата на дисертационния труд
на проф. д-р Георги Петров
Пенчев от Юридическия факултет
на ПУ „Паисий Хилендарски“ за
придобиване на научната степен
„доктор на науките“

РЕЦЕНЗИЯ

**от проф. д-р Георги Иванов Бойчев – Юридически факултет на Софийския
университет „Св. Климент Охридски“**

относно: представения за защита дисертационен труд за присъждане на научната степен „доктор на науките“ в област на висше образование 3. „Социални, стопански и правни науки“, професионално направление 3.6. „Право“, научна специалност „Административно право и административен процес“, с автор проф. д-р Георги Петров Пенчев от Юридическия факултет при Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“

на тема: „Принципи на българското екологично право“

Уважаеми членове на Научното жури,

Със Заповед № РЗЗ-4481 от 18.09.2017 г. на Ректора на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ (ПУ) съм определен за член на научното жури за провеждане на процедурата по защита на дисертационния труд

„Принципи на българското екологично право“ за придобиване на научната степен „доктор на науките“ в област на висше образование 3. „Социални, стопански и правни науки“, професионално направление 3.6. „Право“, научната специалност „Административно право и административен процес“, с автор проф. д-р Георги Петров Пенчев от катедра „Теория и история на правото“ към Юридическия факултет (ЮФ) на ПУ. Рецензията ми е изготвена на основание чл. 13, ал. 2 от Закона за развитието на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ - ДВ, бр. 38 от 2010 г., с изм. и доп.), чл. 41, ал. 1 от Правилника за прилагане на Закона за развитието на академичния състав в Република България, приет с ПМС № 202 от 10.09.2010 г. (ППЗРАСРБ - ДВ, бр. 75 от 2010 г., с изм. и доп.) и чл. 47, ал. 1 от Правилника за развитието на академичния състав на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ (ПРАСПУ) от 2011 г.

1. Предмет на рецензиране

Дисертантът е представил комплект материали на хартиен носител и електронен носител съгласно чл. 45, ал. 4 ПРАСПУ, който съдържа:

- молба до Ректора на ПУ за разкриване на процедурата за защита на дисертационен труд от 12.07.2017 г.;
- автобиография в европейски формат от 26.03.2017 г.;
- протокол от заседанието на Катедра „Публичноправни науки“ на ЮФ на ПУ от 23.06.2017 г.;
- копие от диплома за образователната и научна степен „доктор“ № 19910 от 16.03.1990 г.;
- дисертационен труд „Принципи на българското екологично право“. Пловдив, ПУ-ЮФ, 2017 г., 370 с.;
- автореферат;
- списък на научните публикации по темата на дисертацията от 02.07.2017 г.;
- копия на научните публикации (1 монография и 7 статии);
- декларация за оригиналност и достоверност на приложените документи от 30.06.2017 г.;
- справка за спазване на специфичните изисквания на ЮФ при ПУ от 26.03.2017 г.;

- други материали, удостоверяващи интереси към проблематиката, включващи „Общ списък на публикациите и дисертационните трудове на проф. д-р Г. Пенчев“;
- Декларация за оригиналност на дисертационния труд, като част от текста на труда от 30.06.2017 г.

2. Кратки биографични данни за дисертанта в контекста на процедурата

Проф. д-р Георги Пенчев преподава учебните дисциплини „Екологично право: обща част“ и „Екологично право: Специална част“ в ЮФ на ПУ. За периода 1986 – 1989 г. е бил редовен докторант в Института за държавата и правото – БАН по „Правни проблеми на опазване на природната среда“, а в 1990 г. успешно защити дисертационен труд за придобиване на научната степен (тогава) „кандидат на юридическите науки“ (сега – образователната и научна степен „доктор“), на тема „Имуществена отговорност за замърсяване на водите в НР България“. За периода 1990 – 1999 г. е научен сътрудник в Института за държавата и правото – БАН, където през 1999 г. заема академичната длъжност „доцент“. В периода от 1999 г. до сега е преподавател в ЮФ на ПУ, където през 2009 г. заема академичната длъжност „професор“ по научната специалност „Природозащитно право“. Автор е на 9 монографии и на над 200 статии, студии и научни доклади както у нас, така и в чужбина.

3. Актуалност на тематиката и целесъобразност на поставените цели и задачи

Темата на дисертационния труд е подбрана сполучливо с оглед на нарастващата актуалност на екологичните проблеми в световен мащаб, от една страна, а, от друга страна, във връзка с общотеоретичната и отрасловоправната значимост на проблематиката на принципите на правото, в частност на екологичното право. Основните цели и задачи на дисертационния труд са поставени успешно с оглед на тяхната целесъобразност както за развитието на научната дискусия в разглежданата област, така и за усъвършенстване на правната регламентация по опазване на околната среда на национално, европейско и международноправно равнище.

4. Познаване на проблема

Авторът познава на много добро равнище както състоянието на доктрината, така и на екологичното законодателство на Република България, на Европейския съюз (ЕС) и на международните договори по опазване на околната среда с участието на страната.

5. Методология на изследването

Авторът не е използвал създаденият в България нов основен и универсален подход – а именно институционалният подход.

Неговото използване би довело автора до извода, че правните принципи са основни начала институционализирани в правото. Именно за това, че са институционализирани в правото основни начала те се отличават от другите видове принципи, които също са основни начала – например от моралните принципи.

Така се достига до извода, че правната институционализация е съществен признак на правните принципи и поради това следва да се включи в определението за него.

Освен това институционалният подход би дал възможност на автора за нов поглед върху научните проблеми на принципите на екологичното право.

Сполучливото използване на нормативния, позитивисткия, историческия, сравнителноправния и системния *подход*, както и правилното използване на логическите *методи*, компенсират горепосочената непълнота, като са допринесли в достатъчна степен за изпълнение на целите и задачите на дисертационното изследване.

6. Характеристика и оценка на дисертационния труд

Представеният от проф. Г. Пенчев дисертационен труд на тема „Принципи на българското екологично право“ е новост за българската правна теория и представлява обстойно изследване на разнообразните научни тези у нас и в чужбина, както и на екологоправната регламентация в разглежданата област на национално, европейско и международно равнище. Следва да се отбележи, че дисертацията, която е в обем на 370 стр., е добре структурирана и включва: а) увод; б) три глави, в които съдържанието е подразделено на параграфи, а те на точки; в)

заклучение; г) библиография; и д) декларация за оригиналност на труда. Библиографията съдържа общо 380 информационни източника, 303 от които на кирилица (на български и руски езици), 63 на латиница (на английски, френски, немски, испански и италиански езици) и 14 от Интернет. Направени са 916 бележки под линия.

В *Увода* на труда се посочват актуалността и значимостта на разглежданата проблематика за юридическата теория и практика, неговите основни цели и задачи.

Глава първа е преди всичко общотеоретична като в нея са анализирани както по-приемливите, според автора, така и дискуссионните научни тези относно юридическата природа на принципите на правото. Тя е и най-голяма по обем поради подробното разглеждане на различните становища на наши и чуждестранни автори.

В *Глава втора* вниманието е насочено както към първичното и вторичното екологично право на ЕС, така и към международните договори по опазване на околната среда с участието на Република България. Анализът обхваща само изрично формулираните правни принципи в съответните правни актове на ЕС и международни договори, в които участва страната.

Глава трета е посветена на принципите на българското екологично право, които са изрично уредени в разпоредбите на съответните нормативни актове. Анализът изобилства и с редица авторски предложения de lege ferenda.

В *Заклучението* са оформени някои по-общи изводи, обусловени от разглеждането на доктрината и съответната правна регламентация, както и предложения за нейното усъвършенстване.

7. Приноси и значимост на разработката за науката и практиката

Научните приноси в дисертационния труд и неговата значимост се основават на много добре извършения анализ както на доктриналните становища, така и на правната регламентация на национално, европейско и международно равнище, включваща екологоправни принципи, а също така и на съдебната практика в тази област. В научното изследване фигурират и редица лични и оригинални становища на дисертанта. За целта могат да бъдат посочени следните значими конкретни научни и научно-приложни приноси в този дисертационен труд.

На първо място, авторът е изследвал задълбочено юридическата природа на принципите на правото в светлината на общата теория на правото и отделните отрасловоправни науки, в т.ч. науката по екологично право (глава I). В тази насока заслужава да се отбележат, от една страна, очертаните от дисертанта 7 по-обща белези на правните принципи, а именно, че те са: във висока степен абстрактно формулирани, интелектуални основания на съответния правен отрасъл, специално формулирани в разпоредбите на закона или извлечени по тълкувателен път, значимо постижение в историческото развитие на правото, стабилни и трайнодействащи във времето, част от правната система, „духът на закона“ (с. 19 - 22). От друга страна, необходимо е да се отбележат и изтъкнатите от автора 7 функции на принципите на правото, както следва: а) качеството им на „ръководни начала“; б) използват се при тълкуването на правните норми; в) използват се за запълване на празнотите в правото, а в определени хипотези имат пряка приложимост; г) обуславят съдържанието на съвкупност от правни норми; д) поддържане на логическата връзка между „обикновените“ правни норми с оглед на структуроопределящото им значение; е) обуславят т.нар. „обществен ред“ като институт на международното частно право; ж) те са изява и средство за защита на определени правни ценности (с. 22 - 32). Бих желал да отбележа обстоятелството, че при анализа на белезите и функциите на правните принципи, проф. Г. Пенчев разглежда не само доктриналните становища, но посочва и редица примери от практиката на Върховния административен съд.

На второ място, дисертантът е очертал 9 дискуссионни научни тези относно юридическата природа на принципите на правото, като е анализирал становищата на наши и чуждестранни автори, подчертавайки и неговото лично мнение по съответната проблематика (глава I, § 2). По-специално става дума за следните дискуссионни научни тези: а) дали принципите на правото са особен вид правни норми; б) дали принципите на правото трябва да бъдат обективирани в писмен вид: само писани или и неписани принципи на правото; в) дали принципите на правото са източник на правото; г) видове принципи на правото; д) численост на специално формулираните принципи на правото; е) трайност на принципите на правото; ж) дали принципите на правото могат да бъдат институционализирани и в подзаконови нормативни актове; з) дали основните права и задължения на гражданите са принципи на правото; и) дали съществува конкуренция, колизия или йерархия между принципите на правото. Посочен е и

пример от практиката на Международния съд на ООН. Подробно е разгледана и нашата и чуждестранната екологична доктрина в тази насока (глава I, § 3).

На трето място, авторът дава своя, оригинална дефиниция на правното понятие „принципи на правото“ като съчетание на особен вид правна норма и ръководна правна идея залегнала в нея, която е базирана на подробно разгледаните от него становища в доктрината, състояние на законодателството и съдебна практика (с. 147).

На четвърто място, подробно са анализирани принципите, които са специално формулирани в разпоредбите на първичното и вторичното екологично право на Европейския съюз (глава II, § 1), както и на международните многостранни договори по опазване на околната среда с участието на Република България (глава II, § 3). За целта авторът не само анализира съответните разпоредби, но ги подлага на основателна, според мен, научна критика и предлага *de lege ferenda* нова редакция на разпоредбите на съответните европейски правни актове и международни договори (напр. с. 193, 230, 236 и др.).

На пето място, оригинално е очертаването от дисертанта на 7 характерни особености на принципите на екологичното право (глава III, § 1). Те се отнасят до: а) интегрирания обект на правна защита и спецификата на природните закони, обективно действащи спрямо човека; б) необходимостта от употребата на системен подход в правната регламентация на обществените отношения по опазване на околната среда; в) научната обосновааност на управленските решения в областта на опазване на околната среда; г) наличието на специфични принципи на екологичното право като аргумент за обособяването му като самостоятелен правен отрасъл; д) ролята на принципите на екологичното право като важно правно средство за гарантиране на основното право на здравословна и благоприятна околна среда на българските граждани; е) приноса на екологичните принципи за развитието на образованието, науката и възпитанието на гражданите; ж) значението на тези принципи като правно средство за преодоляване на екологичната криза на съвременното човечество (с. 280 - 288).

На шесто място, много добре са анализирани 11-те принципи по чл. 2 от Закона за опазване на околната среда от 2002 г., обозначени от автора като „общоотраслови принципи на българското екологично право (глава III, § 2). В резултат на този анализ авторът е формулирал *de lege ferenda* своя редакция на чл.

3 от този закон, в която са включени изцяло нови принципи, напр. „научна обосновааност на управленските решения по опазване на околната среда“, „комплексен подход в правното регулиране на обществените отношения по опазване на околната среда“ и „приоритет на екологичните пред икономическите интереси на обществото“ (с. 307 - 308).

На седмо място, с вещина са анализирани и специалните (подотрасловите) принципи на българското екологично право и по-специално специално формулираните принципи в разпоредбите на Закона за управление на отпадъците от 2012 г., Закона за водите от 1999 г., Закона за лова и опазване на дивеча от 2000 г., Закона за горите от 2011 г. и Закона за почвите от 2007 г. (глава III, § 3). Направени са предложения *de lege ferenda* за нова редакция на съответните разпоредби на горепосочените специални закони, в които изрично са формулирани принципи.

8. Преценка на публикациите по дисертационния труд

Дисертантът е приложил една монография - „Принципи на българското екологично право”, София: Фондация „Граждани на Новата епоха”, 2017, 350 с. – както и седем статии, свързани с темата на дисертационния труд. Тези публикации сполучливо и в достатъчна степен отразяват съдържанието и резултатите на дисертационния труд.

9. Лично участие на автора

Дисертационният труд „Принципи на българското екологично право“, включително и резултатите от него са лично дело и заслуга на дисертанта – проф. д-р Георги Пенчев.

10. Автореферат

Авторефератът на дисертационния труд отразява пълноценно неговото съдържание.

11. Препоръки

Препоръката ми е Гл. I, посветена на понятието за правен принцип, да бъде съкратена до реално необходимия обем, с оглед предмета на изследването.

Дадените определения следва да се обединят в още по-голяма степен. Следва да се даде предимство на становищата, които са най-близко до концепцията на автора. Така ще се достигне до обем съответстващ на потребностите на изследването.

Горепосочените препоръки не омаловажават изтъкнатите по-горе научни приноси на дисертационния труд на проф. д-р Г. Пенчев.

12. Лични впечатления

Личните ми впечатления от проф. Г. Пенчев са много добри. С дългогодишната си научна и преподавателска дейност той се очерта като един от водещите специалисти у нас в областта на екологичното право. Участвал е и в редица научни конференции и проекти, както и в съставянето на нормативни актове, свързани с опазването на околната среда.

13. Препоръки за бъдещо използване на дисертационните приноси и резултати

Направените от автора редица предложения *de lege ferenda* несъмнено ще допринесат за усъвършенстване на правната регламентация по опазване на околната среда, а общотеоретичния и отрасловоправния анализ на правната доктрина относно принципите на правото, вкл. екологичното, ще спомогне за по-нататъшното развитие на научната дискусия по поставените проблеми.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Дисертационният труд „Принципи на българското екологично право“ съдържа значими теоретични обобщения и решения на големи научни и научно-приложни проблеми, които съответстват на съвременните постижения на науката и представляват значителен оригинален принос в нея, поради което смятам, че той отговаря на изискванията на ЗРАСРБ, ППЗРАСРБ, ПРАСПУ и Допълнителните критерии на ЮФ на ПУ за придобиване на научни степени и академични длъжности за получаване на научната степен „доктор на науките“. Дисертантът - проф. д-р Георги Петров Пенчев - притежава задълбочени теоретични знания и професионални умения по научната специалност „Административно право и административен процес“.

Давам убедено, на основание чл. 13, ал. 2 във вр. с чл. 10, ал. 1 от ЗРАСРБ, чл. 41, ал. 2 от ППЗРАСРБ и чл. 47, ал. 2 от ПРАСПУ, своята **положителна оценка** за дисертационния труд на проф. д-р Георги Пенчев, включително автореферата и постигнатите резултати и приноси в този труд.

Предлагам на Научното жури, определено със Заповед № РЗЗ-4481 от 18.09.2017 г. на Ректора на ПУ, на основание чл. 13, ал. 3 от ЗРАСРБ, чл. 42, ал. 2 от ППЗРАСРБ и чл. 48, ал. 2 от ПРАСПУ, да присъди научната степен „доктор на науките“ на проф. д-р Георги Петров Пенчев по област на висше образование 3. „Социални, стопански и правни науки“, професионално направление 3.6. „Право“, научната специалност „Административно право и административен процес“.

Рецензент:

София, 12.11.2017 г.

(проф. д-р Георги Бойчев)